

Feministische economie

De 'mainstream' neoklassieke theorie is het resultaat van tweehonderd jaar theoretische ontwikkelingen van Adam Smith tot heden binnen één paradigma: het marktparadigma. Het marktparadigma betekent dat kosten en baten worden bestudeerd uitgaande van het axioma dat wij leven in een wereld met beperkte hoeveelheden tijd, geld, natuurlijke hulpbronnen, fysiek en menselijk kapitaal enzovoort. Daarbij postuleren wij dat de mens zich rationeel gedraagt. Dit heeft veel kritiek van feministen opgeleverd, onder anderen van Margo Brouns die in haar recent verschenen proefschrift beweert dat de homo economicus beter kan worden verworpen¹. Het rationaliteitspostulaat betekent dat een individu op lange termijn kiest voor een alternatief dat voordeliger is dan het in andere opzichten gelijkwaardige alternatief. Zonder het rationaliteitsbeginsel kan men weinig conclusies trekken over de gedragsconsequenties van economische afwegingen die mensen maken. Ook zou de economische theorie geen voorspelkracht meer hebben. Het rationaliteitspostulaat opgeven, heeft niet de geringste kans om gehoor te krijgen onder economen. Het zou overeenkomen met het idee dat er geen schaarste aan hulpmiddelen bestaat.

Dat wil niet zeggen dat er geen behoefte is aan een meer feministisch getinte economische wetenschap. Een eerste reden voor een feministische economische wetenschap is, dat uitkomsten van een en hetzelfde model vaak twee kanten op kunnen worden geïnterpreteerd: als ondersteuning voor de instandhouding van mannelijke overheersing of als vertrekpunt voor een emancipatorisch doel. Een typisch voorbeeld is de analyse van onderbreking van de loopbaan op de arbeidsmarkt binnen het 'menschelijk kapitaal'-model. Omdat een individu die in bepaalde perioden geen baan heeft, minder werkervaring opdoet en daarom zijn of haar vermogen om geld te verdienen ziet verminderen ten opzichte van individuen die continu werkzaam zijn, zou men kunnen concluderen dat alleen vrouwen die geen kinderen hebben een met mannen gelijk loon kunnen krijgen, zelfs als er geen discriminatie tegen vrouwen zou bestaan. De emancipatorische conclusie van hetzelfde resultaat is, dat er gesubsidieerde kinderopvang en herverdeling van verzorgende taken van moeders naar vaders moet komen, opdat vrouwen gelijke kansen als mannen op de arbeidsmarkt krijgen.

Een tweede reden voor een feministische economische wetenschap is dat mannelijke economen vaak maar één helft van de werkelijkheid zien: de mannelijke helft. Ter illustratie: kort geleden verscheen een proefschrift van Peter Kee over de economische situatie van immigranten op de Nederlandse arbeidsmarkt². Omdat er geen gegevens over de vrouwelijke immigranten waren geanalyseerd, eiste ik als lid van de promotiecommissie dat de titel van het boek het woord 'mannelijke' moest bevatten. De

auteur ging daarmee meteen akkoord. Het veranderen van de titel van een stuk, zodat het beter overeenstemt met de inhoud, is een begin tot meer sexe-bewustheid in de economische wetenschap.

Een derde reden voor een feministische economische wetenschap is dat de neoklassieke modellen verder ontwikkeld en verbeterd moeten worden. Een nieuwe theorie vervangt de bestaande theorie door aan te tonen dat de oude theorie daarvan een speciaal geval vormt. Zo heeft bij voorbeeld het theoretische werk van Gary Becker, die in 1992 de Nobelprijs voor de economische wetenschappen ontving, op deze manier de economische theorie uitgebreid naar vraagstukken zoals herverdeling van betaalde en onbetaalde arbeid, de huishoudelijke produktie, economisch-demografische vraagstukken, loonverschillen tussen mannen en vrouwen, de combineerbaarheid van beroep en gezin, enzovoort. De neoklassieke theorie is flexibel genoeg om deze ontwikkelingen te integreren en zal ook het feminisme weten te integreren.

Deze verdere ontwikkeling en verbetering van de neoklassieke theorie in meer feministische richting is wel de moeilijkste opgave. Vaak is de motivatie om vrouwen buiten beschouwing te laten, dat er te weinig gegevens over vrouwen zijn om het gebruikte model te toetsen. Er moeten excellente sexe-bewuste economen komen, die kunnen laten zien hoe bestaande theorieën nog speciale gevallen zijn, omdat er te weinig aandacht aan vrouwelijk gedrag wordt besteed. Ik ken tot nu toe twee voorbeelden waarin ik denk dat dat is gebeurd, namelijk bij het speltheoretische model over taakverdeling binnen het gezin van Notburga Ott³ en bij het discriminatiemodel van Åsa Rosén⁴. De moeizame ontwikkeling van sexe-bewuste economische theorieën moet binnen de wetenschap in samenwerking met de beste economen tot stand komen. Omdat de heren dat niet uit zichzelf zullen doen, moet er een feministische economische wetenschap komen. Niet om de bestaande theorie te verwerpen, maar om de theorie te verbeteren.

S.S. Gustafsson

1. M. Brouns, *De homo economicus als winkeldochter. Theorieën over arbeid, macht en sekse*, SUA, Amsterdam, 1993.
2. P. Kee, *The economic status of male immigrants in the Netherlands*, Amsterdam, 1993.
3. N. Ott, *Intrafamily bargaining and household decisions*, Springer Verlag, Berlijn, 1992.
4. A. Rosén, *An equilibrium search, matching model of discrimination*, Working paper no. 102, FIEF, Stockholm, 1992.